

opusdei.org

Výchova pre život

Milovať deti tým správnym spôsobom si vyžaduje pomáhať im pri rozvíjaní ich sebaovládania , znamená formovať ich na slobodných a zodpovedných ľudí.

11.05.2014

Pomáhať mladým ľuďom formovať ich charakter je vzrušujúce podujatie, úloha, ktorú Boh zveril na prvom mieste rodičom. Vyžaduje si to jemnosť aj silu, trpezlivosť aj radosť, pričom možno určite očakávať aj ťažkosti, pri ktorých

vychovávateľa budú musieť prosiť o Božiu pomoc, prosiť o svetlo.

Výchova je úloha pre umelca, ktorý sa snaží rozvinúť všetky schopnosti dieťaťa v plnej miere. Znamená to pomáhať deťom, aby si uvedomili dôležitosť venovania pozornosti iným ľuďom, učiť ich vytvárať vzťahy, ktoré sú opravdivo ľudské, prekonávať strach z toho, že sa pri tom musia aj k niečomu zaväzovať. V konečnom dôsledku to znamená pripravovať dieťa, aby naplno reagovalo na to, aký má Boh plán pre jeho život.

Aj keď okolité prostredie vždy prináša problémy a veci, ktoré sa nám nepáčia, svätý Josemaría povzbudzoval rodičov, aby boli optimistickí a mladí duchom. Tak bude pre nich „ľahšie s pochopením prijímať vznešené túžby svojich detí, dokonca aj ich extravagantné prejavy. Život sa mení a mnohé nové

veci, ktoré sa nám možno nepáčia, - je dokonca možné, že objektívne nie sú lepšie ako to čo bolo predtým - ,prítom nie sú zlé. Je to jednoducho iný spôsob života, nič iné v tom nie je. Neraz konflikty vznikajú preto, že sa prikladá význam maličkostiam, ktoré je prítom možné s istým nadhľadom a zmyslom pre humor prekonať." [1]

Na prvom mieste si treba uvedomiť, že sa vždy môžeme zlepšovať v tej náročnej úlohe výchovy detí.

Neexistuje žiadny dokonalý systém vzdelávania a potrebujeme sa učiť aj z vlastných chýb. Naozaj stojí za to zlepšovať svoju vlastnú formáciu s veľmi jasným zmyslom: vychovávame pre život.

Sloboda a autorita

Niekedy si rodičia zamieňajú šťastie s prosperitou, snažia sa zabezpečiť všetko to, čo deti požadujú, aby si mohli čo najlepšie užívať život, aby im v ceste nestáli žiadne prekážky.

Takto potom zabúdajú na to, že tou najdôležitejšou vecou nie je len veľmi milovať svoje deti (čo je bežná realita), ale milovať ich tým správnym spôsobom.

Z objektívneho hľadiska nie je správne, aby sa deťom všetko dávalo ako hotová vec, bez nejakého úsilia. Boj a úsilie, ktoré si vyžaduje, sú absolútne nevyhnutné pre to, aby dieťa rástlo, dozrievalo, aby preberalo zodpovednosť za vlastný život, aby s ním slobodne nakladalo, aby sa bezmyšlienkovite nepodvolilo vonkajším vplyvom.

Katechizmus Katolíckej cirkvi učí, že ak si neuvedomíme reálnu situáciu človeka, jeho padlú prirodzenosť, toto potom spôsobuje vážne omyly vo výchove. [2] Pri formovaní slobodných ľudí je preto úplne nevyhnutné brať do úvahy dedičný hriech a jeho následky: osobnú slabosť, inklináciu k zlu, v dôsledku

čoho musí človek bojovať, zápasiť, prekonávať sa.

Dieťa, alebo dospievajúci mladý človek, ktorý sa ľahko podvoľia prirodzeným sklonom, sa môžu sklízať dolu po ploche, ktorá vedie k postupnej strate osobnej slobody. Keď mladí ľudia nedokážu zabojsovať proti týmto tendenciám, prostredníctvom vhodných požiadaviek povzbudzujúcim ich k zápasu v každom konkrétnom veku, budú mať vážne ťažkosti, aby vôbec niečo hodnotného v živote dokázali. „Milovať deti správnym spôsobom“ si vyžaduje pomáhať im pri rozvíjaní ich sebaovládania, znamená formovať ich na slobodných a zodpovedných ľudí. Toto však nie je možné dosiahnuť bez stanovenia limitov a vypracovania pravidiel, ktoré ako deti tak aj rodičia dodržiavajú.

Výchova detí si vyžaduje pestovanie cností: seba obeť, vynachádzavosť a pracovitosť, vernosť, úprimnosť, čistotu, atď. A to všetko prítažlivým spôsobom, bez zmenšovania požiadaviek. Rodičia by mali učiť svoje deti robiť veci čo možno najlepšie, nemali by sa rozčuľovať, keď niečo nevyjde, mali by sa vedieť poučiť zo získaných skúseností. Musia povzbudzovať deti, aby sa usilovali o vznešené ciele, aby sa im úlohy príliš neľahčovali. A predovšetkým majú rozvíjať ducha náročnosti voči samým sebe, ako sa boríť s prekážkami, a to všetko nie ako cieľ sám osebe, ale ako prostriedok, ktorý ich naučí, ako sa správne zachovať, keď rodičia nebudú nablízku.

Keď je dieťa malé, len ťažko ešte chápe význam mnohých povinností. Tento nedostatok skúseností má nahrádzať pevná podpora zo strany rodičov, ktorí si získavajú ich dôveru,

a tak im s autoritou môžu poradiť. Dieťa potrebuje podporu autority, ktorú nachádza v rodičoch a učiteľoch, ktorí by si mali uvedomiť, že súčasťou ich poslania je naučiť deti konať slobodne a zodpovedne.

Ako hovoril sv. Josemaría, „po vyslovení rady či návrhu, rodičia, ktorí úprimne milujú svoje deti a usilujú sa o ich dobro, by mali taktne ustúpiť do úzadia, aby tak nič nestálo v ceste tomu veľkému daru slobody, ktorý robí človeka schopným milovať Boha a slúžiť mu.“[3]

Autorita rodičov voči deťom sa nedosahuje v dôsledku prísnych autoritárskych postojov. Je skôr založená na dobrom príklade rodičov: na láske medzi otcom a matkou, na jednote kritérií, ktorými sa riadia, na veľkorysosti, na tom, koľko času trávia s deťmi, na prejavoch láskavosti – láskavosti, ktorá aj vyžaduje – na atmosfére

kresťanského života v domácnosti. Okrem toho aj na príklade otvorenosti a dôvery voči svojim deťom.

Táto autorita by sa mala uplatňovať s cnosťou pevnosti, správne určujúc, čo je rozumné požadovať od detí v každom veku a v rôznych situáciách. Mala by sa tiež uplatňovať s láskou spolu s pevnosťou, a nie s nejakou falošnou nehou, ktorá sa za každú cenu snaží vyhnúť nejakým nepríjemnostiam pre deti – toto by v konečnom dôsledku mohlo viesť k pasivite a rozmazanosti detí.

„Keď sa nadriadení vyhýbajú povinnosti a námahe napomenúť, pričom sa ospravedlňujú, že by tým dotyčný trpel, je to zľahčovanie, niekedy nedostatok zodpovednosti.“

[4] Rodičia musia viesť svoje deti, udržiavať v rovnováhe autoritu s pochopením. Ak popustia doma uzdu rozmarom svojich deti, zvyčajne si

tak chcú uľahčiť a vyhnúť sa nepríjemnejším situáciám.

Je vhodné aby rodičia trpezlivo poukazovali na to, keď deti robia niečo zlé. Takýmto spôsobom možno formovať ich svedomie, nevynechajúc žiadnu príležitosť na to, aby ich učili rozlišovať medzi dobrom a zlom, medzi tým, čo by mali urobiť, a tým, čomu by sa mali vyhýbať. Keď sa deťom poskytnú dôvody primerané ich veku, uvedomia si, čo sa páči Bohu a iným ľuďom, a rovnako aj dôvod prečo.

Človek dospieva a dozrieva tým, že dokáže vyjsť zo seba, a toto si vyžaduje obeť. Spočiatku sa dieťa sústreďuje len na svoj vlastný, súkromný svet. Deti však dozrievajú vtedy, keď začínajú chápať, že nie sú stredobodom vesmíru, keď sa začínajú otvárať okolitému svetu a iným ľuďom. Z toho vyplýva, že sú schopné obetovať sa za svojich

bratov a sestry, slúžiť iným ľuďom, plniť si povinnosti doma aj v škole, povinnosti voči Bohu. Ďalej sa učia poslúchať, snažia sa nesklamať svojich rodičov. Je to cesta, ktorú nikto nezvládne sám. Rodičia majú poslanie, aby zo svojich detí dostali to najlepšie, aj keď pritom niekedy narazia na ťažkosti.

Láskavo, tvorivo a s pevným postojom majú rodičia pomáhať deťom, aby si tak mohli vybudovať solídnu a vyváženú osobnosť. Časom si deti lepšie uvedomia, aké dôvody viedli ich rodičov, keď im dávali nejaké úlohy, obmedzenia, keď s nimi niečo precvičovali. Na začiatku sa im takéto postoje zdali len ako nepochopiteľné rozkazy. Neskôr budú svojim rodičom vďačné aj za silné slová, za prísnosť, ktorá ich niečo aj stála, pretože tu nešlo o hnev rodičov, ale o ich lásku k nim. Okrem toho sa takto aj učia, ako budú raz ony vychovávať svoje deti.

Výchova pre život

Deti sa musia učiť, čo znamená zarábať si na živobytie, ako si vychádzať s ľuďmi, ktorí sú inteligentnejší ako ony, alebo majú vyššie spoločenské postavenie. Musia sa učiť, ako sa vysporiadať s nedostatkami, limitmi, či už materiálnymi alebo ľudskými, ako zariskovať, ako zvládať prehry, ako sa nenechať potopiť osobnými zlyhaniami.

Keď sa deťom zametá každá cestička, keď ich rodičia ochraňujú pred aj tou najmenšou prekážkou, nerobia tým svojim deťom nič dobré. Z detí sa stávajú slabí jedinci, neschopní čeliť ťažkostiam, s ktorými sa stretnú na vysokej škole, v práci, vo vzťahoch s inými ľuďmi. Človek sa naučí prekonávať prekážky len vtedy, keď sa im aj postaví zoči-voči.

Vôbec nie je potrebné, aby deti mali všetko, ihneď, lebo takto by sa všetko

riadilo len podľa ich rozmarov. Práve naopak, deti sa musia učiť ako sa zapierať, ako vedieť počkať. Nie je snáď pravdivé tvrdenie, že v živote je veľa vecí, ktoré môžu počkať, a mnohé ďalšie, ktoré musia počkať? Ako prízvukoval Benedikt XVI.: nemali by sme byť závislí od materiálnych statkov, mali by sme sa učiť žiť v odpútanosti od materiálnych prostriedkov, s jednoduchosťou, striednosťou, miernosťou." [5]

Ak držia rodičia nadmerne ochrannú ruku nad svojimi deťmi, ak ich ochraňujú pred akoukoľvek ťažkosťou, z detí sa stanú jedinci neschopní čeliť súčasnému svetu. Takýto nadmerne ochranný prístup radikálne protirečí opravdivej výchove.

Slovo „vychovávať“ (edukovať) pochádza z dvoch latinských slov: educere a e-ducare. Etymológia

prvého sa spája s poskytovaním hodnôt, ktoré vedú k plnému rozvoju osoby. To druhé sa vzťahuje na proces vyťaženia toho najlepšieho z danej osoby, práve tak, ako keď umelec „vyťaží“ z jedného kusa mramoru krásnu sochu. V oboch významoch, v oboch prípadoch, sloboda vychovávaného hrá rozhodujúcu úlohu.

Namiesto toho, aby rodičia nadmerným spôsobom držali ochrannú ruku nad svojimi deťmi, mali by radšej nachádzať príležitosti pre svoje deti, v ktorých môžu ony samy robiť rozhodnutia a čeliť dôsledkom, mali by im pomáhať pri prekonávaní istých malých problémov. Vo všeobecnosti by mali rodičia podnecovať situácie, ktoré pobádajú k osobnej autonómii, čo má poprednú rolu vo výchovno-vzdelávacom procese. Súčasne je potrebné zabezpečiť, aby táto sloboda bola primeraná

momentálnym schopnostiam detí. Nemalo by zmysel dávať malým deťom veľa peňazí, alebo vecí, pokiaľ nie sú ešte schopné rozumne ich používať. Rovnako nie je vhodné nechávať ich pred televíznou obrazovkou, surfujúc na internete, alebo sa nezaujímať o to, aké videohry sa deti hrajú.

Výchova k zodpovednosti je ďalšia stránka výchovy k slobode. Ak deti okamžite prichádzajú s hotovými výhovorkami a ospravedlniami za akékoľvek konanie, potom si len ťažko dokážu uvedomiť zodpovednosť za svoje chyby. Zbavuje ich to akéhokoľvek reálneho zhodnotenia svojho konania, v dôsledku čo im bude chýbať podstatný zdroj sebapoznania a skúsenosti.

Napríklad, keď rodičia nepomôžu samy s problémami dieťaťa v škole, ale obviňujú z týchto problémov

učiteľov, svoje deti tým ukracujú o schopnosť čeliť problémom v reálnom živote. Budú sa tak cítiť zodpovedné len za dobré veci, ktoré sa im prihodí a budú klásť vinu za všetky chyby či zlyhania na vonkajšie vplyvy. Z tohto sa potom rodí postoj neustáleho sťažovania sa, obviňovania systém, alebo kolegov v práci, s následnou sebaľútosťou a domáhaním sa všetkého od iných ľudí, čím sa títo ľudia stávajú nezrelými.

Vychovávať sústavne

Všetky tieto veci je potrebné mať na pamäti nielen v dospievaní, či iných, intenzívnejších štádiách života dieťaťa. Rodičia takým či onakým spôsobom vždy vychovávajú svoje deti. Ich konanie nikdy nie je neutrálne či indiferentné, dokonca ani vtedy nie, keď ich deti majú ešte len niekoľko mesiacov. Nie je nič zvláštne stretnúť sa s typom dieťaťa, s

„malým tyranom" už vo veku 4,6 rokov, ktoré vládne prostredníctvom svojich rozmarov, a tak znemožňuje rodičom výchovne pôsobiť.

Rodičia nielenže sústavne vychovávajú, ale vychovávať majú pre život v jeho celistvosti. Výchova nie je veľmi efektívna, ak sa obmedzuje len na riešenie konkrétnych situácií daného momentu, zabúdajúc na budúce dopady. Deťom treba pomáhať získať si osobnú autonómiu a potrebné sebaovládanie. Ináč sa ocitnú v tých najrozličnejších osídlach otroctva. Niektoré z nich sú celkom zrejmé, napríklad tie súvisiace s konzumným spôsobom života, so sexom a drogami. Iné sú delikátnejšieho charakteru, pritom rovnako nebezpečné, ako napríklad tie, ktoré vychádzajú z najnovších módnych trendov a ideológií.

Ďalšia vec, ktorú si je treba dobre uvedomiť je, že deti nezostanú doma navždy. Dokonca aj teraz v domácnosti prežívajú väčšinu času mimo dosahu svojich rodičov. Preto tie chvíle, ktoré s nimi spolu prežijú, majú nesmiernu hodnotu. Mnohí ľudia si dnes len veľmi ťažko nachádzajú čas na svoje deti, a to je jedna z príčin spomínaných problémových situácií.

Keď rodičia trávia len málo času so svojimi deťmi, je pre nich ťažké niečo od nich vyžadovať, pretože ich dobre nepoznajú a nevedia, aké majú práve úmysly. Okrem toho je ťažké „komplikovať“ tie vzácne, spoločne strávené chvíle, nejakými vážnymi požiadavkami. Nič nemôže nahradiť spoločne strávený čas v domácnosti.

Dôvera

Autorita rodičov závisí vo veľkej miere od toho, že deti vidia, že rodičovská láska k nim je skutočná.

Cítia sa byť naozaj milované, keď rodičia prejavujú záujem o ich starosti, a keď vidia, že rodičia urobia všetko možné pre to, aby s nimi strávili čas. Rodičia môžu nachádzať správne riešenia pre problémy svojich detí a uplatňovať svoju autoritu vtedy, keď poznajú problémy svojich detí, ťažkosti s ktorými zápasia v škole, v styku s priateľmi, prostredie, v ktorom sa pohybujú, ako využívajú svoj čas, čo im spôsobujú radosť alebo zármutok, či zažili svoje víťazstvá alebo porážky.

Deti, dospievajúce deti a mladí ľudia, musia cítiť potrebu rozprávať sa so svojimi rodičmi bez strachu. Ako len veľmi rodičia prispievajú k formácii svojich detí, keď im uľahčujú komunikáciu a dialóg s nimi!

Ako hovoril sv. Josemaría: „Vždy radím rodičom, aby sa snažili spriatelíť so svojimi deťmi.

Rodičovskú autoritu, ktorá je pri výchove detí potrebná možno dokonale zosúladiť s priateľstvom, čo znamená, že rodičia sa istým spôsobom znížia na tú istú úroveň, na ktorej sú deti.

„Deti – dokonca aj tie, ktorá sa zdajú byť nezvládnuteľné a neposlušné – si vždy túto blízkosť, toto bratstvo s rodičmi želajú. Kľúčová je tu dôvera, aby rodičia dokázali vychovávať v priateľskom prostredí, aby v deťoch nikdy nevyvolali dojem, že im nedôverujú, aby im poskytovali slobodu, a aby ich naučili s ňoch zaobchádzať s osobnou zodpovednosťou.

Je lepšie, keď sa rodičia nechajú niekedy aj oklamať: dôvera vkladaná do detí spôsobuje, že sa deti samy zahanbia, že ju zneužili, a polepšia sa. Keď naopak slobodu nemajú, keď vidia, že sa im nedôveruje, cítia nutkanie klamať aj ďalej.“[6]

Vždy musíme podnecovať ovzdušie dôvery, veriť tomu, čo nám deti hovoria, bez podozrievania, nesmieme dovoliť, aby sa medzi rodičmi a deťmi vytvorila priepasť, ktorú bude už len ťažko prekonať.

Profesionálni pedagógovia a vychovávateľia v školách a na univerzitách môžu významne pomôcť tomuto nášmu úsiliu. Vedenie, ktoré poskytujú deťom, ich poradenstvo vo výchove, môžu deťom prinášať cennú osobnú formáciu. Avšak táto poradenská práca nikdy nemôže nahradiť primárnu úlohu rodičov. Rodičia musia venovať čas svojmu výchovnému poslaniu, musia poznať, v akej situácii sa deti nachádzajú, hľadať tie najvhodnejšie momenty ako im pomôcť, prejavovať im uznanie, prijatie, pestovať dôveru, atď.

Rodina by mala byť našou hlavnou investíciou. Vyžaduje si to nájsť si čas, aj keď to vyzerá, že ho žiadny nemáme. A tento čas treba využívať naplno. Vyžaduje si to veľa sebazáporu a neraz aj veľké obete, ktoré môžu mať dokonca aj negatívne finančné dopady. Správne chápaná profesionálna prestíž je súčasťou niečoho širšieho. Je to ľudská aj kresťanská prestíž, pričom dobro rodiny má prednosť pred úspechom v práci. Problémy typu práca versus rodina, ktoré sa často objavujú, treba riešiť s pomocou viery a modlitby, a hľadať Božiu vôľu.

Veľmi dôležité je, aby rodičia podnecovali cnosť nádeje. Výchova detí prináša veľa radostí a spokojnosti, ale aj sklamaní a obáv. Je potrebné nevzdávať sa v prípade zlyhaní, porážok, nech by sa dialo čokoľvek. S optimizmom, vierou a nádejou môžeme vždy nanovo začínať. Žiadne úsilie nie je nikdy

premárnené, aj keď sa možno výsledky objavia až neskôr, alebo ich vôbec neuvidíme.

Byť otcom či matkou je poslanie, ktoré sa nikdy nekončí. Deti vždy potrebujú modlitbu a nehu rodičov, aj keď už žijú samostatne. Panna Mária neopustila Ježiša na Kalvárii. Jej príklad sebadarovania a obety až do konca nám poskytuje svetlo pre tú podnetnú úlohu, ktorú Boh zveruje do rúk otcov a matiek. Výchova pre život je úloha lásky.

A. Villar

[1] Sv. Josemaría, Rozhovory s Mons. Escrivá de Balaguer, č. 100.

[2] Pozri KKC, 407.

[3] Sv. Josemaría, Rozhovory s Mons. Escrivá de Balaguer, č. 104.

[4] Sv. Josemaría, Vyhňa, 577.

[5] Benedikt XVI., Generálna audiencia, 27. mája, 2009.

[6] Sv. Josemaría, Rozhovory s Mons. Escrivá de Balaguer, č. 100.

.....

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
sk-sk/article/educar-para-la-vida/](https://opusdei.org/sk-sk/article/educar-para-la-vida/)
(26.03.2025)